

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Francuskojęzyczna literatura krajów Afryki subsaharyjskiej, Maghrebu, Mauritiusa oraz regionu Karaibów w zbiorach Biblioteki Wydziału Filologicznego w Sosnowcu

Author: Aleksandra Frymus

Citation style: Frymus Aleksandra. (2018). Francuskojęzyczna literatura krajów Afryki subsaharyjskiej, Maghrebu, Mauritiusa oraz regionu Karaibów w zbiorach Biblioteki Wydziału Filologicznego w Sosnowcu. W: M. Kycler, D. Pawelec, B. Warząchowska (red.), „Kolekcje w zbiorach bibliotek Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach” (S. 42-64). Katowice : Oficyna Wydawnicza Wacław Walasek.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Aleksandra Frymus

Biblioteka Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Sosnowcu

Francuskojęzyczna literatura krajów Afryki subsaharyjskiej, Maghrebu, Mauritiusa oraz regionu Karaibów w zbiorach Biblioteki Wydziału Filologicznego w Sosnowcu

Niezwykle cenne miejsce w światowej literaturze zajmuje wartościowa, wciąż jednak zbyt mało poznana literatura krajów afrykańskich i obszaru Karaibów oraz Mauritiusa. Ze względu na bogatą i często tragiczną historię mieszkańców tych krajów, a także olbrzymi rozmiar geograficzny wspomnianych regionów, powstałe tam dzieła literackie są wyjątkowo różnorodne i odzwierciedlają wiele aspektów kulturowych i cywilizacyjnych. Dokładniejsze poznanie tej twórczości pozwala przybliżyć niesamowicie barwny i ciekawy obszar kultury, z licznymi odniesieniami do legend plemiennych i wierzeń, a także wydarzeń z przeszłości i teraźniejszości tych krajów.

W Bibliotece Wydziału Filologicznego w Sosnowcu (BWFS) znajduje się wiele ważnych pozycji z francuskojęzycznej literatury krajów Afryki subsaharyjskiej, Maghrebu i regionu Karaibów, czyli krajów, które wcześniej były koloniami francuskimi. Do powstania tego zbioru w dużej mierze przyczynił się dr Buata Bundu Malela – kongijski pisarz, literaturoznawca i krytyk literacki, który w latach 2008–2013 prowadził zajęcia ze studentami w Instytucie Języków Romańskich i Translatoryki Uniwersytetu Śląskiego. Obecnie wykłada w Centre universitaire de Mayotte. W swoich badaniach zajmuje się przede wszystkim socjologicznymi aspektami francuskojęzycznych literatur Europy, Afryki i Karaibów. Przedmiotem jego naukowych zainteresowań jest również euroafrykańska i afroamerykańska diaspora, a także zagadnienia związane z różnorodnością kulturową oraz studia postkolonialne¹.

---

¹ Zob. dr Buata B. MALELA. http://irom.wn.uw.edu.pl/?page_id=350 [dostęp: 19.09.2017].

Literatura Afryki subsaharyjskiej

Literatura i kultura krajów leżących na południe od Sahary jest bardzo zróżnicowana. Kiedyś na określenie tego obszaru używano terminu „Czarna Afryka”. Obecnie, ze względu na wydzźwięk rasowy terminu, zastąpiono go określeniem „Afryka subsaharyjska”. Bardzo trudno używać określenia: literatura afrykańska gdyż „przymiotnik »afrykański« pozostaje [...] nieostry, tak jak nieostre są współczesne podziały obszarów kulturowych [...]. Niektóre kraje, jak Sudan czy Somalia, są bliższe kulturze islamu i znaczna część ich ludności ciąży ku północy raczej niż ku południowi kontynentu. Zaliczanie lub nie ich pisarzy do kręgu literatury afrykańskiej jest często arbitralną decyzją badacza. [...] Mogłoby się wydawać, że poczuwanie się do własnej afrykańskości poszczególnych autorów mogłoby stanowić ostateczne kryterium decydujące o zakresie zjawisk, jakie obejmowałoby pojęcie »literatury afrykańskiej«. Jednakże nie wszyscy pisarze deklarują swoją przynależność kulturową. Ponadto, jak wskazywał na przykład Kongijczyk Tchicaya U Tam’i zapytany o to, czy czuje się pisarzem afrykańskim, o przynależności kulturowej nie decydują deklaracje, lecz przejawiające się w twórczości rozliczne więzi z określoną tradycją”².

Senegal to państwo afrykańskie, w którym językiem urzędowym jest język francuski. Kolonizacja tego kraju zaczęła się już w XV wieku. Pierwszymi kolonizatorami byli Portugalczycy, później pojawili się Holendrzy, Brytyjczycy i Francuzi. W XVII i XVIII wieku Francuzi już samodzielnie kontrolowali Senegal. Kraj ten uzyskał niepodległość w 1960 roku – zwanym Rokiem Afryki. Literatura pojawiła się tu w połowie XIX wieku. Były to prace historyczne, etnograficzne i podróżnicze pisane przez misjonarzy i wojskowych. Pierwsza senegalska powieść francuskojęzyczna Bakary Diallo (1892–1979) ukazała się w 1926 roku. Po II wojnie światowej nastąpił dynamiczny rozwój literatury senegalskiej.

Wybitnym przedstawicielem literatury Afryki subsaharyjskiej jest poeta i polityk Léopold Sédar Senghor (1906–2001) – pierwszy prezydent Republiki Senegal. W latach 30. ubiegłego wieku wraz z pochodzącym z Martyniki poetą i politykiem Aimé Césairem i Léonem Damasem, poetą i publicystą z Gujany stworzyli koncepcję ‘négritude’ – ‘murzyńskości’.

W tamtym czasie „określał on cały murzyński ruch literacki, szczególnie w Afryce frankofońskiej”³. Był ruchem „gloryfikującym przeszłość i tradycyjne wartości Afrykanów z jednoczesnym odrzuceniem wszelkich wytworów asymilacji cywilizacji afrykańskiej z innymi, obcymi cywilizacjami, zwłaszcza kolonizatorów”⁴.

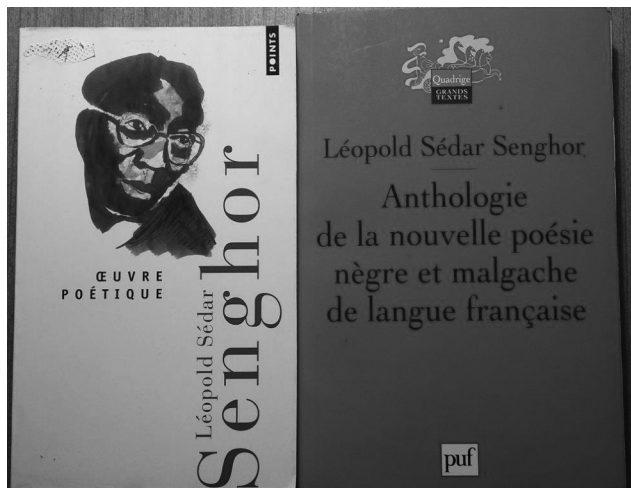
---

² J. KRZYWICKI: *Wprowadzenie do imaginarium literatury afrykańskiej*. Cz. 1: *W kręgu tradycji*. Warszawa 2002, s. 8–9.

³ V. KLÍMA, K. RŮŽIČKA, P. ZIMA: *Czarna Afryka. Literatura i język*. Wrocław 1980, s. 87.

⁴ T. RUDOWSKI: *Czym jest negritude? Wprowadzenie do zagadnienia murzyńskości*. „Ameryka Łacińska” 2013,

Léopold Sédar Senghor jest twórcą antologii poezji obejmującej utwory 16 afrykańskich i karaibskich poetów *Anthologie de la nouvelle poésie nègre et malgache de langue française* z przedmową *Orphée noir* Jeana-Paula Sartre (Paris 2007)⁵. Antologia ta uważana jest za pierwszy wielki manifest ruchu murzyńskości w kulturze⁶, a o jej przedmowie znana afrykanistka Wanda Leopold pisała, że wywód ten jest „bardzo wnikliwy w wielu szczegółach i pełen świetnych, błyskotliwych sformułowań, które weszły do kanonu rozważań o poezji murzyńskiej”⁷.

Ilustr. 1. Okładki książek Leopolda Sédar Senghora: *Oeuvre poétique* (Paris 2006) oraz *Anthologie de la nouvelle poésie nègre et malgache de langue française* (Paris 2007). Fot. A. Kopińska-Trzop

Abdoulaye Sadj (1910–1961) jest pisarzem, który napisał oprócz prac z dziedziny szkolnictwa (gdyż przez całe życie pracował jako nauczyciel – był dyrektorem i inspektorem szkół w Dakarze⁸) jedno opowiadanie i dwie powieści *Maïmouna. Petite fille noire* (Paris 2008) i *Nini, mulâtresse du Sénégal* (Paris 2007).

---

nr 3–4 (81–82), s. 77–100. <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-b8773d98-946c-4e-23-ae2d-4eb67279f5c6> [dostęp: 16.01.2016].

⁵ Informacje ujęte w nawiasach obok tytułów książek wyjaśniają jakie wydanie znajduje się w zbiorach Biblioteki Wydziału Filologicznego w Sosnowcu.

⁶ W. LEOPOLD: *O literaturze Czarnej Afryki*. Warszawa 1973, s. 54–55.

⁷ Ibidem, s. 63.

⁸ V. KLÍMA, K. RŮŽIČKA, P. ZIMA: Ibidem, s. 110.

Sembène Ousmane (1923–2007) to pisarz, aktor, scenarzysta i reżyser filmowy. W swojej twórczości dużo miejsca poświęcił problemom politycznym i społeczno-obyczajowym. Do najbardziej znanych utworów należą *Les Bouts de bois de Dieu* (Paris 2008), przez wielu uważana za najlepszą z jego powieści oraz *Ô pays, mon beau peuple* (Paris 1975) i *L'Harmattan* (Paris 1980). W bibliotece jest też zbiór nowel tego pisarza pod wspólnym tytułem *Voltaïque, la noire de...* (Paris 1976).

Pisarz senegalski Birago Diop (1906–1989) po ukończeniu studiów, pracując jako lekarz weterynarii, spisał opowieści Wolofów (najliczniejszej grupy etnicznej zamieszkującej Senegal), które były przekazywane ustnie z pokolenia na pokolenie. Przedstawił je w *Les contes d'Amadou Koumba* (Paris 2009).

Polityk i pisarz Cheikh Hamidou Kane (ur. 1928) uzyskał doktorat z prawa na Sorbonie, był ministrem planowania w Senegalu, pracował także w UNESCO. Jest on autorem powieści *L'aventure ambiguë* (Paris 2009). Opowiada ona o murzyńskim chłopcu, który jedzie do Europy studiować filozofię. Niestety, pobyt na studiach „odrywa go od tego, co jest ważną podstawą mistycyzmu: od poczucia duchowej więzi z Bogiem. Nie odnajdzie go po powrocie do kraju i przypląci to życiem”⁹. Powieść ta otrzymała w 1962 roku Grand prix littéraire d'Afrique noire.

Poezja senegalska w bibliotece jest reprezentowana przez wiersze Léopolda Sédara Senghora *Oeuvre poétique* (Paris 2006), Davida Diopa (1927–1960), autora *Coups de pilon* (Paris 2008) oraz Amadou Lamine Sall'a (ur. 1951), twórcy *Dzikiego źródła* (Kraków 2003).

Literacka twórczość kobieca w Senegalu ukazana jest przez utwory pisarki Mariama Bâ (1929–1981). Jej pierwsza powieść *Une si longue lettre* (Paris 2007) porusza temat edukacji kobiet w Afryce. Otrzymała ona nagrodę literacką Prix Noma na Targach Książki we Frankfurcie nad Menem w 1980 roku.

Kolejną senegalską pisarką, o której trzeba wspomnieć jest Fatou Diome (ur. 1968), która za swoją pierwszą powieść *Le ventre de l'Atlantique* (Paris 2009) dostała nagrody literackie LiBera-turprei w 2005 roku oraz Prix des Hémisphères Chantal Lapicque w 2003 roku. W bibliotece znajduje się też jej powieść *Celles qui attendent* (Paris 2010).

Ken Bugul to pseudonim pisarki Mariètou Mbaye (ur. 1947). Za swoją powieść *Riwan ou le Chemin de Sable* (Paris 2001) otrzymała w 1999 roku Grand prix littéraire d'Afrique noire przyznawaną przez Association des écrivains de langue française (ADELF).

Cheikh Anta Diop (1923–1986) to bardzo znany historyk, antropolog i egiptolog oraz fizyk i polityk senegalski, którego imieniem nazwano uniwersytet w Dakarze¹⁰. W swoich dziełach

⁹ J. KRZYWICKI: *Wprowadzenie do imaginarium literatury afrykańskiej*. Cz. 2: *Rozliczenie z kolonializmem*. Warszawa 2007, s. 148.

¹⁰ *Grand Usuel Larousse. Dictionnaire encyclopedique*. T. 2: *CINQ/Fonceuse*. [Dir. F. DEMAY]. Paris 1997, s. 2281.

podkreślał wkład Czarnej Afryki w kulturę i cywilizację światową. W BWFS znajduje się *Nations nègres et culture. De l'Antiquité nègre égyptienne aux problèmes culturels de l'Afrique noire d'aujourd'hui* (Paris 2007).

Kolejnym państwem afrykańskim, w którym językiem urzędowym jest język francuski (oprócz angielskiego) jest Kamerun. W XV wieku pierwsi dotarli tu Portugalczycy. W XIX wieku bardzo brutalnymi kolonizatorami byli Niemcy. Po zakończeniu I wojny światowej w 1918 roku i po kapitulacji Niemiec Kamerun został podzielony między Anglię i Francję. Niepodległość uzyskał w 1960 roku (część francuska) i w 1961 roku (część angielska). Już od lat 50. ubiegłego wieku zaczęła rozwijać się tam literatura afrykańska. Tak pisze o tym Wanda Leopold „wydaje się, iż nie jest rzeczą przypadku, że właśnie w latach 1954–1960 na horyzoncie literatury ukazał się Kamerun; te jego pierwsze kroki nie były nieznaczącymi próbami, lecz erupcją utworów oryginalnych i nowatorskich, które do dziś stanowią ważny i niezastąpiony dorobek literatury afrykańskiej”¹¹.

Najbardziej znanymi francuskojęzycznymi pisarzami kameruńskimi są: Mongo Beti (1932–2001) i Ferdinand Oyono (1929–2010).

Alexandre Biyidi Awala swoją pierwszą powieść *Ville cruelle* (Paris 2008) wydał pod pseudonimem Eza Boto, wszystkie późniejsze podpisywał już jako Mongo Beti. Jednym z najbardziej popularnych i najczęściej tłumaczonych utworów jest *Le Pauvre Christ de Bomba* (Paris 2007), napisany w formie dziennika młodego chłopca, „który usługuje misjonarzowi francuskiemu, Drumontowi, przezwanemu Biednym Chrystusem”¹².

Dyplomata Ferdinand Oyono – prawnik z wykształcenia, był m.in. ambasadorem przy ONZ oraz ministrem pełnomocnym w Brukseli. W bibliotece znajduje się jego powieść *Une vie de boy* (Paris 2008). Autor krytykuje w niej obłudę, moralność i korupcję, jaka panowała w społeczeństwie Kamerunu w okresie późnego kolonializmu.

Pisarka Calixthe Beyala urodziła się w 1961 roku w Kamerunie, gdzie spędziła dzieciństwo. Jako nastolatka opuściła Kamerun i zamieszkała we Francji. Tam też ukończyła studia i założyła rodzinę. Oprócz twórczości literackiej Beyala współpracuje przy pisaniu scenariuszy filmowych. Reżyseruje także własne filmy dokumentalne. Zadebiutowała w 1987 roku powieścią *C'est le soleil qui m'a brûlée* (Paris 2008). W zbiorach BWFS jest też jej kolejny utwór *Femme nue, femme noire* (Paris 2007).

Bardzo znaną, wielokrotnie nagradzaną, współczesną pisarką kameruńską jest Léonora Miano (ur. 1973), autorka *Tels des astres éteints* (Paris 2010). Jest laureatką wielu nagród literackich, w tym Grand prix littéraire d'Afrique noire (2011).

---

¹¹ W. LEOPOLD: Ibidem, s. 89.

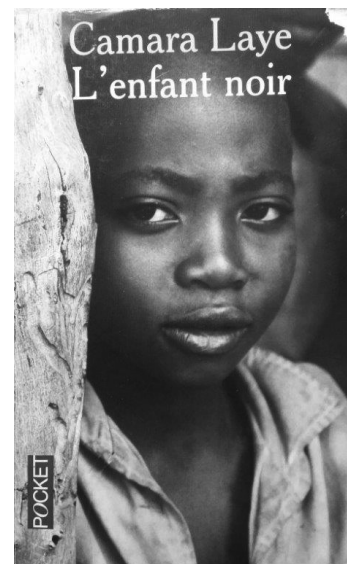
¹² V. KLÍMA, K. RŮŽIČKA, P. ZIMA: Ibidem, s. 118.

Gwinea to państwo w Afryce Zachodniej, określane także nazwą Gwinea Konakri dla odróżnienia od Gwinei Równikowej i Gwinei Bissau. Już w XVI wieku przybyli tu Portugalczycy, Anglicy i Francuzi. Od 1891 roku oficjalnie powstała kolonia francuska zwana Gwineą Francuską. W 1958 roku kraj ten uzyskał niepodległość. Przed epoką kolonialną nie istniała tam literatura w formie pisanej¹³. W Afryce przez wieki opowieści były przekazywane w formie ustnej. „Cieszyły się one szczególnym prestiżem, a umiejętność operowania nimi była wysoko ceniona. [...] Odwoływały się one często do szczególnych zasobów językowych, nie pojawiających się lub pojawiających się wyjątkowo w języku potocznym: archaizującego słownictwa, specyficznych form czy kategorii gramatycznych, zabiegów stylistycznych, rytmizacji itp. [...] Przekazy te [...] odwoływały się do obrazu lub schematu narracyjnego jako modelu odpowiadającego właściwemu poszczególnym kulturom sposobowi postrzegania zjawisk rzeczywistości. Wraz z rozpowszechnianiem się pisma, część tych zasobów bywała spisywana zarówno w językach rodzimych, jak i tłumaczeniach na języki europejskie [...]”¹⁴.

Twórczość literacką Gwinei w zbiorach Biblioteki Wydziału Filologicznego reprezentuje Tierno Monenembo (ur. 1947), który jest autorem m.in. powieści *Peuls* (Paris 2009). Jego właściwe nazwisko to Thierno Saïdou Diallo. Jest laureatem wielu prestiżowych nagród literackich: Prix Renaudot (2008), Grand Prix littéraire d’Afrique noire (1986), Prix Tropiques (2000), Prix Erckmann-Chatrion i Grand Prix du roman métis (2012) a także Grand prix Palatine i Prix Ahmadou-Kourouma (2013).

Pisarz gwinejski Camara Laye (1928–1980) jest autorem powieści *Enfant noir* (Paris 2009), *Le Regard du roi* (Paris 1982) oraz *Le Maître de la parole* (Paris 1980). W *Enfant noir* zawarł wątki autobiograficzne z okresu dzieciństwa ukazujące życie w afrykańskiej wiosce na przełomie lat 20. i 30. Ostatnią książką Camary Laye to *Le Maître de la parole*, która jest literacką adaptacją eposu o Sundjacie, uważanym za twórcę królestwa Mali.

Mohammed Alioum Fantouré (właśc. Mohammed Touré, ur. 1938) ukończył studia ekonomiczne we Francji i w Belgii. Pracował w różnych organizacjach współpracy międzynarodo-

Ilustr. 2. Okładka książki Camary Laye *Enfant noir* (Paris 2009). Fot. A. Kopińska-Trzop

¹³ A. WŁOCZEWSKA: *Mały leksykon pojęć i terminów frankofońskich*. Białystok 2012, s. 164.

¹⁴ J. KRZYWICKI: *Wprowadzenie do imaginarium...* Cz. 1, s. 19–20.

wej. Jest autorem książki *Le cercle des tropiques* (Paris 1995). Powieść ta przyniosła mu Grand prix littéraire d'Afrique noire w 1973.

Znanym historykiem i pisarzem pochodzącym z Gwinei jest Djibril Tamsir Niane (ur. 1932). Specjalizuje się on w historii Imperium Mali – średniowiecznego, bogatego państwa ludu Mande, znajdującego się w Afryce Zachodniej od XIII do XVII wieku. Jego założycielem był Sundiata Keïta (1190–1255)¹⁵. Djibril Tamsir Niane jest autorem *Soundjata ou l'épopée Mandingue* (Paris 2008).

Kongo położone w Afryce Równikowej, zwane jest też Kongiem Brazzaville dla odróżnienia od sąsiada – Demokratycznej Republiki Konga. Językiem urzędowym jest tam język francuski. Już od XV wieku ziemie te zaczęła kolonizować Portugalia. Najpierw nawiązała przyjacielskie stosunki z lokalnymi przywódcami plemiennymi i wprowadziła chrześcijaństwo, a następnie zaczęła rozwijać handel niewolnikami. W XIX wieku Francja wysłała tam swoich osadników i w 1891 roku oficjalnie powstała kolonia nazwana Kongiem Francuskim. W 1960 roku kraj ten uzyskał niepodległość.

Za ojca francuskojęzycznej literatury kongijskiej¹⁶ jest uważany pisarz Jean Malonga (1907–1985), należący do starszego pokolenia literatów kongijskich. Był także politykiem i senatorem Czwartej Republiki Francuskiej. Duży wpływ wywarł na niego ruch 'murzyńskość'. Jest autorem powieści *La Légende de M'Pfoumou Ma Mazono* (Paris 1973). Na jej podstawie nakręcono w 1974 roku film pod tytułem *La Rançon d'une Alliance* (reż. Sébastien Kamba).

Jednym z najbardziej znanych współczesnych pisarzy i poetów kongijskich jest Alain Mabanckou (ur. 1966), prawnik z wykształcenia. To wielokrotnie nagradzany autor wielu powieści, m.in.: *Verre cassé* (Paris 2006), *Les Petits-fils nègres de Vercingétorix* (Paris 2006), *Mémoires de porc-épic* (Paris 2007), *Black Bazar* (Paris 2010). Powieść *Verre cassé* zdobyła wiele nagród literackich: Prix Ouest-France-Étonnants Voyageurs, Prix des Cinq Continents de la Francophonie i Prix du livre RFO. W 2012 roku została uznana przez „The Guardian” za jedną z dziesięciu najlepszych afrykańskich książek. Nagrodę literacką Prix Renaudot w 2006 roku zdobyła też powieść *Mémoires de porc-épic* a *Black Bazar* była przetłumaczona na 15 języków. Jacek Giszczak, tłumacz powieści tego autora, wyjaśnia, że w *Verre cassé* i *Mémoires de porc-épic* „jedynym stosowanym przez pisarza znakiem przestankowym jest przecinek. Mamy tu do czynienia z żywiołem wartkiej mowy, zaś sam autor stwierdza, że proces pisania jest w jego przypadku czymś w rodzaju przekładu z ojczystego języka”¹⁷.

¹⁵ *Grand Larousse encyclopédique en dix volumes*. T. 7. Paris 1963, s. 5.

¹⁶ A. WŁOCZEWSKA: Ibidem, s. 179.

¹⁷ Zob. A. PLUSZKA: *Żywioł wartkiej mowy. Rozmowa z Jackiem Giszczakiem*. <http://www.dwutygodnik.com/arttykul/6237-zywiol-wartkiej-mowy.html> [dostęp: 17.02.2017].

W Demokratycznej Republice Konga, zwanej także Kongo Kinszasa (dla odróżnienia od Kongo Brazzaville) również rozwija się literatura francuskojęzyczna. Pierwszymi Europejczykami, którzy w XV wieku dotarli to terenów Konga byli Portugalczycy, następnie przybyli tam Hiszpanie, Arabowie, Holendrzy, Francuzi i Brytyjczycy. W XIX wieku król Belgii Leopold II został uznany suwerenem Wolnego Państwa Konga¹⁸. Jego panowanie było niezwykle brutalne. Belgowie dopuszczali się ogromnych okrucieństw. Szacuje się, że zginęło wówczas około 10 milionów ludzi. W 1908 roku pod wpływem nacisków rządów europejskich król został zmuszony do odsprzedania tego terenu państwu belgijskiemu za cenę 50 milionów franków belgijskich. Od tego czasu kolonia przyjęła nazwę Kongo Belgijskie. W 1960 roku kraj ten uzyskał niepodległość, a w latach 1971–1997 został przemianowany na Zair.

Wielu kongijskich pisarzy starszej generacji ukończyło seminaria duchowne. „Ze względu na to, że nauka była w nich bezpłatna lub znacznie tańsza niż w innych szkołach, dla wielu młodych ludzi wstąpienie do seminarium było jedyną szansą uzyskania dostępu do wykształcenia, otwierającego drogę do lepszej przyszłości”¹⁹.

Paul Lomami Tshibamba (1914–1985) to pisarz i dziennikarz kongijski. Wstąpił do seminarium duchownego w wieku 14 lat. Wskutek utraty słuchu zrezygnował z pracy duszpasterskiej. Pracował w redakcji czasopism „La Croix du Congo” i „La voix du Congolais”. Założył pismo „Liaison”, ukazujące się w latach 1950–1960 i dziennik „Le Progrès” (późniejsza nazwa „Salongo”). W latach 80. był ministrem kultury²⁰. Jest autorem *Ngando suivi de Faire médicament et de Légende de Londema suzeraine de Mitsoué-ba-Ngomi* (Paris 1982). Powieść *Ngando* opowiada o złym duchu, który przybrał postać krokodyla porywa afrykańskiego chłopca. Otrzymała ona nagrodę na konkursie zorganizowanym z okazji Targów Kolonialnych w Brukseli w 1948 roku²¹.

Seminarium duchowne ukończył także Georges Ngal (ur. 1933), który w czasie „zairianizacji” państwa²² musiał przyjąć nazwisko Ngal Mbwil a Mpaang. Jest to kongijski prozaik, filozof i krytyk literacki, autor powieści *Giambatista Viko ou le viol du discours africain* (Paris 2008).

Duchowny kongijski Valentin-Yves Mudimbe (ur. 1941) to filozof, powieściopisarz, poeta i krytyk literacki. Był dziekanem ośrodka uniwersyteckiego w Lubumbashi. Od 1980 roku mieszka i wykłada w Stanach Zjednoczonych. Jest autorem wielu powieści, esejów oraz zbiorów po-

¹⁸ Wolne Państwo Kongo istniało w latach 1885–1908 i było prywatną własnością króla Belgii.

¹⁹ J. KRZYWICKI: *Wprowadzenie do imaginarium...* Cz. 2, s. 118.

²⁰ J. KRZYWICKI: *Wprowadzenie do imaginarium...* Cz. 1, s. 120.

²¹ Ibidem, s. 62.

²² W 1974 roku oficjalnie w Kongo został wprowadzony mobutyzm. Była to totalitarna ideologia polityczna wprowadzona przez prezydenta tego kraju Josepha-Désiré’a Mobutu. Jednym z jej celów stała się ‘zairianizacja’ państwa, które zmieniło nazwę na Zair. Wszystkie nazwy własne i nazwiska także zostały zmienione.

etyckich²³. Jego pierwszą powieścią jest wydana w 1973 roku w Paryżu *Entre les eaux* (Paris 1997), w której ukazuje odejście od Kościoła afrykańskiego księdza. Przyczyną jego buntu była „sprzeczność między nauczaniem Kościoła a polityką kolonialną, w której misjonarze biernie uczestniczą”²⁴.

Literatura w języku francuskim rozwija się też na Wybrzeżu Kości Słoniowej. Jest to państwo w Afryce Zachodniej, w którym językiem urzędowym jest język francuski. Na początku XVI wieku przybyli tutaj Portugalczycy, a w XVII wieku Francuzi. Od XVII wieku kraj ten stał się jednym z głównych ośrodków handlu niewolnikami. W 1893 roku pierwotną nazwę Złote Wybrzeże zastąpiono nazwą Wybrzeże Kości Słoniowej. W 1960 roku kraj ten uzyskał niepodległość.

Pierwsze utwory iworyjskie w języku francuskim powstały na początku XX wieku i były to sztuki teatralne. W 1937 roku miała miejsce Wielka Wystawa Światowa w Paryżu zorganizowana pod hasłem „Sztuka i technika w życiu codziennym”. Z tej okazji sześciu dramatopisarzy Wybrzeża Kości Słoniowej zaprezentowało swoje utwory w teatrze Champs-Élysées. Po powrocie do kraju założyli w 1938 roku Théâtre Indigène de Côte d’Ivoire, który został przekształcony w 1953 roku w Centre Culturel et Folklorique de la Côte d’Ivoire.

Jednym z najbardziej znanych pisarzy pochodzących z Wybrzeża Kości Słoniowej jest Ahmadou Kourouma (1927–2003). W jego twórczości można odnaleźć liczne elementy zaczerpnięte z języka i kultury afrykańskiej. Sławę przyniosła mu powieść *Les soleils des indépendances* (Paris 1995), która przedstawia tragikomiczną postać władcy afrykańskiego, jako „żyjącego wciąż w świecie, który przestał istnieć”²⁵. Powieść *Monnè, outrages et défis* (Paris 1998) ukazuje w sposób ironiczny obraz oporu afrykańskich władców wobec europejskich najeźdźców. Imieniem Ahmadou Kourouma nazwano nagrodę literacką przyznawaną na corocznych Targach Książki i Prasy w Genewie (Salon international du livre et de la presse de Genève).

Bernard Binlin Dadié (ur. 1916) ukończył bardzo znaną szkołę im. Williama Ponty w Senegalu²⁶. Był politykiem, pełnił wiele ważnych funkcji państwowych. Jest autorem wielu opowiadań i adaptacji tradycyjnych tekstów afrykańskich oraz sztuk teatralnych, powieści i zbiorów poezji. W Bibliotece Wydziału Filologicznego w Sosnowcu znajduje się jego autorstwa *Les jambes du fils de Dieu* (Paris 1983).

---

²³ J. KRZYWICKI: *Wprowadzenie do imaginarium...* Cz. 2, s. 207.

²⁴ Ibidem, s. 132.

²⁵ Ibidem, s. 176.

²⁶ Szkoła imienia Williama Ponty (gubernatora francuskiego terytorium zachodnio-afrykańskiego) działająca w latach 1913–1937 kształciła afrykańską elitę. Szkoła była położona w Senegalu na wyspie Gorée, będącej przez wieki największą bazą handlu niewolnikami w Afryce. Obecnie wszystkie świadectwa tego handlu zostały zamienione w muzeum i znajdują się na liście światowego dziedzictwa UNESCO.

Mali jest państwem śródlądowym, położonym w Afryce Zachodniej. Od czasów starożytnych na tym terenie istniało pięć cesarstw: Ghany, Mali, Songhai, królestwo Bambara Segu oraz cesarstwo Fulan Marcina. W roku 1883 kraj ten został wcielony do francuskiego imperium kolonialnego pod nazwą Sudanu Francuskiego. Od 1960 roku jest państwem niepodległym²⁷.

Literaturę państwa Mali w Bibliotece Wydziału Filologicznego w Sosnowcu reprezentuje twórczość pisarzy Amadou Hampâté Bâ (1901–1991) i Yambo Ouologuema (ur. 1940). Amadou Hampâté Bâ był pisarzem i wybitnym etnologiem. Od 1942 roku był dyrektorem Institut Français d'Afrique Noir. W tym czasie rozpoczął badania nad tradycjami ustnymi. Współpracował z wieloma badaczami tradycji afrykańskich. Był też ministrem pełnomocnym Mali na Wybrzeżu Kości Słoniowej, zasiadał także w radzie wykonawczej UNESCO oraz pomagał przy ujednoczeniu systemu transkrypcji języków afrykańskich. Jego pierwszą powieścią beletrystyczną była *L'étrange destin de Wangrin ou les roueries d'un interprète* (Paris 1979). W bibliotece znajduje się też tomik jego wspomnień z dzieciństwa *Amkoulel, l'enfant peul: mémoires* (Paris 2010), za który otrzymał w 1991 roku nagrodę literacką Grand Prix littéraire d'Afrique noire.

Pochodzący z ludu Dogonów²⁸ malijski pisarz Yambo Ouologuem (ur. 1940) za powieść *Le devoir de violence*, jako pierwszy Afrykanin w historii, został uhonorowany nagrodą literacką Prix Renaudot (1968).

W Gabonie – państwie położonym w Afryce Równikowej także rozwija się literatura frankofońska. W XV wieku przybyli tu Portugalczycy, powstały pierwsze faktorie i rozwinął się handel niewolnikami. W XIX wieku Francuzi przyłączyli Gabon do swojego imperium kolonialnego (Konga Francuskiego). Od 1960 roku Gabon jest państwem niepodległym. Jest także jednym z państw założycielskich Frankofonii²⁹.

Laurent Owondo (ur. 1948) to gaboński pisarz, aktor i reżyser. Wykładał literaturę amerykańską na Université Nationale Omar Bongo w stolicy Gabonu Libreville. Był także dyrektorem Théâtre National w Libreville. Jest autorem powieści *Au bout du silence* (Paris 1989).

Benin³⁰ w wiekach średnich był najsilniejszym państwem w regionie. Miał bardzo rozwiniętą sztukę dworską. Od XV wieku Portugalczycy rozwinęli tu handel niewolnikami. Nazywano go wtedy Wybrzeżem Niewolniczym. W XIX wieku obszar dzisiejszego Beninu był podzielony między Francję i Wielką Brytanię. Na początku XX wieku stał się kolonią francuską. W 1960 roku

---

²⁷ A.WŁOCZEWSKA: Ibidem, s. 185.

²⁸ Rolniczy lud zamieszkujący Afrykę Zachodnią.

²⁹ Ibidem, s. 157.

³⁰ Dawniej występował pod nazwą Dahomej.

uzyskał niepodległość. W 1905 roku założono tu pierwszą francuskojęzyczną gazetę „L’Echo du Dahomey”. Zapoczątkowała ona twórczość literacką w tym kraju³¹.

Znanym pisarzem benińskim jest Olympe Bhêly-Quénou (ur. 1928), który studiował i wiele lat mieszkał we Francji. Był wychowany w rodzinie katolickiej. Pracował m.in. w UNESCO³². W 1960 roku zadebiutował powieścią *Un piège sans fin* (Paris 2007), w której opisywał przemoc jakiej doznają mieszkańcy Afryki ze strony władz kolonialnych.

Dżibuti to państwo w Afryce Wschodniej, które w XIX wieku zostało zajęte przez Francuzów i stało się ich kolonią. Całkowitą niezależność uzyskało dopiero w 1977 roku. W tym kraju literatura rozwija się w językach angielskim, arabskim i francuskim.

Z Dżibuti pochodzi pisarz i krytyk literacki Abdourahman Ali Waberi (ur. 1965). Studiował literaturę angielską na Université de Bourgogne w Dijon. W Université Paris Ouest Nanterre zdobył tytuł doktora nauk humanistycznych z zakresu języka i literatury francuskiej. Jest autorem wielu powieści, nowel, esejów i zbiorów poetyckich, m.in. *Aux États-Unis d’Afrique* (Paris 2008).

Czad, państwo położone w Afryce Środkowej, jest uznawany przez wielu antropologów i paleontologów za kolebkę cywilizacji. W XIX wieku został podzielony między Francuzów, Anglików i Niemców. Na początku XX wieku stał się kolonią francuską. W 1960 roku uzyskał niepodległość. Literatura w Czadzie w formie pisemnej zaczęła się rozwijać po okresie kolonizacji lecz nie stanowi ona tu dominującej dziedziny³³. Jej przedstawicielem jest Baba Moustapha (ok. 1952–1982), który ukończył École nationale d’Administration w stolicy Czadu N’Djaména. Jest autorem trzech powieści i kilku sztuk teatralnych, m.in. *Le commandant Chaka* (Paris 1984). Zmarł w wieku trzydziestu lat w Paryżu.

Większość książek francuskojęzycznych pisarzy i poetów Czarnej Afryki jest publikowana w wydawnictwie Présence Africaine w Paryżu. Pod tą nazwą funkcjonuje czasopismo, dom wydawniczy i księgarnia. W 1947 roku powstało czasopismo, w 1949 roku wydawnictwo, a w latach 60. w odpowiedzi na rosnące zainteresowanie twórczością tych pisarzy rozpoczęła swoją działalność paryska księgarnia³⁴. Wydawnictwo to „przez długie lata [...] odgrywało dominującą rolę w kształtowaniu wizerunku francuskojęzycznej literatury afrykańskiej w świecie”³⁵. Obecnie oficyna jest darzona „największym uznaniem przez przez afrykańską diasporę w Paryżu”³⁶. W Bibliote-

---

³¹ Ibidem, s. 149.

³² J. KRZYWICKI: *Wprowadzenie do imaginarium...* Cz. 2, s. 52.

³³ A. WŁOCZEWSKA: Ibidem, s. 152.

³⁴ Zob. Présence Africaine Editions. <http://www.presenceafricaine.com/> [dostęp: 2.02.2017].

³⁵ J. KRZYWICKI: *Wprowadzenie do imaginarium...* Cz. 1, s. 88.

³⁶ B.B. MALELA: *Wizerunek frankofońskiego pisarza w mediach. Alain Mabanckou na nowo stworzony*. Tłum.

ce Wydziału Filologicznego w Sosnowcu znajdują się numery czasopisma „Congo-Meuse. Revue des lettres belges et congolaises de langue française” z lat 1997–1999 publikowane przez Centre d'étude des littératures de belge et congolaise de langue française (Kongo) przy współpracy z Archives et Musée de la littérature (Belgia). Jego zakres tematyczny dotyczy literatury afrykańskiej i belgijskiej w języku francuskim.

Literatura krajów Maghrebu

Literatura maghrebska jest bardzo różnorodna, „[...] nie płynie jednym nurtem. Wymyka się jednoznacznym określeniom, nie mówi jednym głosem, a jej źródła są różnorodne; język, którego używa, nie narzuca tym literaturom swoich ograniczeń. Zmienny i burzliwy los tego regionu sprawia, że literatura tych krajów dzieli się na wiele zróżnicowanych nurtów: od skrajnie dogmatycznych do inspirujących, od sformalizowanych do rozwijających się naturalnie”³⁷. Nazwa tego regionu leżącego w północno-zachodniej Afryce pochodzi z języka arabskiego. Wyróżnia się pojęcia Mały Maghreb, w skład którego wchodzi Algieria, Maroko i Tunezja oraz Wielki Maghreb, który obejmuje Libię, Mauretanię i Saharę Zachodnią. Pierwszymi mieszkańcami tych terenów byli Berberowie. Te rdzenne plemiona północnej Afryki zasiedlały ten region już w czasach starożytnych. Biblioteka Wydziału Filologicznego gromadzi w swych zbiorach książki autorów pochodzących z Algierii i Maroka. Istnienie literatury maghrebskiej w języku francuskim „jest wynikiem zarówno francuskiej kolonizacji (1830–1962), jak i naturalnych powiązań łączących mieszkańców Maghrebu z językiem i kulturą francuską”³⁸.

Maroko to kraj w północno-zachodniej Afryce. Językiem urzędowym jest tu arabski, w użyciu jest także język francuski. W czasach kolonialnych państwa Europy, takie jak Anglia, Francja, Hiszpania, Niemcy i Portugalia starały się przejąć wpływy nad państwem marokańskim. W 1912 roku Maroko uzyskało status protektoratu francuskiego, a w 1956 roku stało się państwem niepodległym.

Najbardziej znanym pisarzem marokańskim piszącym w języku francuskim jest Tahar Ben Jelloun (ur. 1944). Pisarz urodził się w Fezie. W Maroku ukończył studia. Po dyplomie wyemigrował do Francji, gdzie obronił doktorat. Na jego twórczość składają się tomiki poezji oraz powieści. Jest jednym z najczęściej tłumaczonych pisarzy frankofońskich. Za swoją powieść *La nuit sa-*

S. SZRAMEK-KARCZ, M. KRZYKAWSKI. W: *Kalejdoskop afrykański. Problematyka tożsamości w literaturach Afryki przełomu XX i XXI wieku*. Red. R. DÍAZ-SZMIDT, M. SZUPEJKO. Warszawa 2012, s. 115–138.

³⁷ M. KORSO-FECIANE: *Francuskojęzyczna literatura Maghrebu*. „Dekada literacka” 1997, nr 5 (129). <http://www.dekadaliteracka.com.pl/?id=1450&siteback=archiwum> [dostęp: 28.09.2017].

³⁸ Ibidem.

créé w 1987 roku otrzymał francuską nagrodę literacką Prix Goncourt. Powieści *L'Enfant de sable* (Paris 1988) i *La nuit sacrée* (Paris 1989) zostały przetłumaczone na ponad 40 języków. W swoich utworach często sięga do baśni i legend arabskich, ale także porusza tematy wzbudzające kontrowersje, takie jak prostytutka dziecięca, imigracja, problem tożsamości płciowej, seksualności czy pozycji społecznej kobiet. Obecnie Tahar Ben Jelloun zajmuje się też problemem ekstremizmu religijnego. Dr Magdalena Zdrada-Cok pisze: „właśnie walka z fanatyzmem religijnym, czy raczej – w szerszym znaczeniu – populistycznym i demagogicznym upolitycznieniem religii, stanowi według Ben Jellouna współczesne wyzwanie dla intelektualistów z krajów muzułmańskich”³⁹.

Także w Algierii rozwija się literatura w języku francuskim, który jest tam w powszechnym użyciu. Tereny te kolonizowane były od czasów starożytności przez Rzymian, następnie Turków i Francuzów. W 1962 roku kraj uzyskał niepodległość. Algieria nie jest członkiem Międzynarodowej Organizacji Frankofonii⁴⁰. W wyniku kolonizacji tego regionu w literaturze algierskiej wyraźnie dostrzegalne są motywy arabskie, żydowskie i francuskie. W początkowym czasie ekspansji francuskiej tworzone głównie teksty o Algierii mające użytkowy charakter. Później, na przełomie XIX i XX wieku, pojawiają się reportaże i dzienniki z podróży oraz pierwsze powieści francuskich kolonów (André Gide, Louis Bertrand, Albert Camus). Na początku lat 20. XX wieku publikowano pierwsze powieści algierskich pisarzy frankofońskich. W latach 30. Albert Camus zakłada w Algierii Teatr Ludowy⁴¹.

Ważną postacią algierskiej literatury jest Mouloud Feraoun (1913–1962). Pisarz ukończył studia w Algierii i pracował jako nauczyciel. Działał na rzecz odzyskania przez państwo niepodległości. W swych powieściach ukazuje ciężkie warunki życia na wsi⁴², natomiast jego dzienniki dokumentują okres wojny algierskiej. Został zamordowany przez Organizację Tajnej Armii (skrajnie prawicową, francuską organizację terrorystyczną).

W podobnym okresie debiutowała frankofońska pisarka, tłumaczka i reżyserka filmowa Assia Djebar⁴³ (1936–2015). Pisarka urodziła się w Algierii, gdzie ukończyła studia. W swoich powieściach nawiązuje do sytuacji społecznej algierskich kobiet, patriarchy oraz podejmuje tematy ich emancypacji. W utwory wplata wątki autobiograficzne. Assia Djebar jest jedną z najbardziej znanych pisarek maghrebskich. Jako pierwsza autorka z tego regionu została członkiem Akademii

---

³⁹ M. ZDRADA-COK: *Dialog międzykulturowy w prozie i publicystyce Tahara Ben Jellouna*. W: *Kalejdoskop afrykański...*, s. 112.

⁴⁰ Międzynarodowa organizacja skupiająca rządy krajów francuskojęzycznych.

⁴¹ A. WŁOCZEWSKA: *Ibidem*, s. 142.

⁴² W bibliotece dostępne jest polskie wydanie jego autobiograficznej powieści *Le fils du pauvre – Syn biedaka* (Warszawa 1972) w przekładzie J. Pańskiego.

⁴³ Właściwe nazwisko Fatima-Zohra Imalayène.

Francuskiej. Zmarła w Paryżu. Od 2015 roku w Algierii przyznaje się nagrodę literacką nazwaną jej imieniem – Prix Assia Djebar du roman. Biblioteka Wydziału Filologicznego w Sosnowcu udostępnia dwa tytuły z jej bogatej twórczości *Les enfants du nouveau monde* (Paris 1983) i *Les Alouettes naïves* (Paris 1983).

Kolejną ważną postacią frankofońskiej literatury okresu powojennego jest Yacine Kateb (1929–1989). Jest to urodzony w Algierii poeta i dramaturg. Od czasów młodości pisarz ten był zaangażowany w ruch narodowyzwolenczy kraju, a później w szerszą działalność polityczną. Współpracował z Teatrem Ludowym Camusa. Na szczególną uwagę zasługuje jego jedyna powieść *Nedjma* (Alger 1986), która została „uznana za najważniejszą, założycielską powieść magrebińską, nawiązuje do mitycznego świata dawnych wierzeń plemiennych i szuka korzeni narodu algierskiego w kulturze pierwszych mieszkańców tych ziem”⁴⁴.

Na ten sam okres przypada twórczość Maleka Haddad’a (1927–1978). Do końca wojny algierskiej przebywał we Francji, gdzie podjął studia prawnicze, których nie ukończył. Jeszcze podczas pobytu we Francji pracował jako dziennikarz w radiu i w kilku redakcjach czasopism francuskich. Po wojnie algierskiej wrócił do kraju. W Algierii kontynuował swoją działalność publicystyczną, a następnie pracował w Ministerstwie Informacji i Kultury. Główne motywy jego twórczości to algierska rzeczywistość w skolonizowanym państwie oraz walka o odzyskanie autonomii kraju. Jego utwory były tłumaczone na wiele języków. W Bibliotece znajdują się dwie powieści tego autora: *Le quai aux Fleurs ne répond plus* (Paris 1978) i *Je t’offrirai une gazelle* (Paris 1979).

Rachid Boudjedra (ur. 1941) to pisarz, który otwarcie manifestował swój ateizm przez co spała na niego ogromna fala krytyki w Algierii. Swoje prace pisze w języku francuskim i arabskim. Ukończył studia matematyczne i filozoficzne. Studiował w Tunisie i Paryżu. Jest także autorem scenariuszy filmowych. W bibliotece można znaleźć trzy powieści tego autora: *L’escargot entêté* (Paris 1985), *L’insolation* (Paris 1987) oraz *Les 1001 années de la nostalgie* (Paris 1988).

Powieściopisarz, poeta i dziennikarz Tahar Djaout (1954–1993) studiował w Algierii i we Francji. Zawsze pisał w języku francuskim. W swych utworach i w pracy dziennikarskiej sprzeciwiał się wszelkim formom władzy oraz fanatyzmowi religijnemu. Został zamordowany przez algierskich islamistów. Jego pierwsza powieść to *Lexproprie* (Alger 1981). Po śmierci Tahara Djaouta nakręcono poświęcony mu film dokumentalny pod tytułem *Shooting the Writer*.

Yasmina Khadra (ur. 1955) to pseudonim pisarski Mohammeda Moulessehoul’a pisarza i żołnierza armii algierskiej. Książki pisał tylko pod pseudonimem. Dopiero po zakończeniu służby wojskowej i po emigracji do Francji ujawnił swoje prawdziwe nazwisko. W powieściach podejmuje tematy terroryzmu, przemocy, konfliktu izraelsko-palestyńskiego i ekstremizmu. Bohate-

⁴⁴ A. WŁOCZEWSKA: Ibidem, s. 142.

rem powieści *L'Attentat* (Paris 2005) jest arabski lekarz, który udziela pomocy ofiarom ataku terrorystycznego w Tel-Awiwie. W restauracji pełnej dzieci terrorysta-samobójca detonuje ładunek bombowy. Okazuje się nim być żona lekarza. Po tym wstrząsającym wydarzeniu bohater powieści musi zmierzyć się z własnym dramatem by znaleźć odpowiedź na pytanie dlaczego jego partnerka dopuściła się takiego czynu. W 2012 roku nakręcono film na podstawie tego utworu. Książki Yasminy Khadry przetłumaczono na ponad 40 języków. Inne utwory tego pisarza także były adaptowane na potrzeby filmu i teatru.

Pisarz algierski Rachid Mimouni (1945–1995) studiował w Algierii i Montrealu. W swoich utworach podobnie jak i inni autorzy jego pokolenia podejmował tematy trudnej drogi do niepodległości kraju oraz nadużyć władzy państwowej, a także pisał o trudach codziennego życia biedoty algierskiej. Powieść *La Malédiction* zadedykował Taharowi Djaout, swojemu przyjacielowi zamordowanemu w 1993 roku. W 1992 roku opublikował esej *De la barbarie en général et de l'intégrisme en particulier*, w którym z niepokojem wypowiedział się o wzroście fundamentalizmu religinego. Pracę ocenzurowano, a autorowi zagrożono śmiercią. Mimouni przeniósł się z rodziną do Maroka, gdzie pozostawał do swojej śmierci. W zbiorach biblioteki znajdują się jego dwie powieści – *Une peine à vivre* (Paris 1992) i *La malédiction* (Paris 1993) oraz zbiór opowiadań *La Ceinture de l'ogresse* (Alger 1990).

Abdelkader Djemai (ur. 1948) pracował jako dziennikarz w algierskich gazetach. Jest autorem wielu opowiadań, dramatów i poezji. W 1993 roku wyemigrował do Francji w wyniku terroru jaki zapanował w kraju. Jego utwory koncentrują się wokół tematyki trudnego życia i wewnętrznych konfliktów w Algierii oraz trudnej drogi do niepodległości. Biblioteka Wydziału Filologicznego w Sosnowcu gromadzi następujące powieści tego autora: *Un été de cendres* (Paris 1995), *Sable rouge* (Paris 1996), *31, rue de l'Aigle* (Paris 1998), *Mémoires de nègre* (Paris 1999) i *Camus à Oran* (Paris 1995).

Mauritius

Wyspa Mauritius położona jest w południowo-zachodniej części Oceanu Indyjskiego, w archipelagu Maskarenów. Jest państwem członkowskim Międzynarodowej Organizacji Frankofounii. Wyspa kolonizowana była przez Holendrów, Francuzów i Anglików. Zakładano tam plantacje trzciny cukrowej. W XIX wieku na wyspę zaczęli przybywać Hindusi. W 1968 roku Mauritius uzyskał niepodległość, a w 1992 status republiki. Językiem urzędowym Mauritiusa jest angielski, w użyciu są także kreolski, francuski i bhodźpuri oraz inne dialekty językowe (np. chińskie)⁴⁵.

---

⁴⁵ Ibidem, s. 190–191.

Pierwsze utwory literackie w języku francuskim pojawiły się już w XVIII wieku. Do ich powstania przyczyniła się działalność tygodnika „Anonces”. Wśród najważniejszych pisarzy Mauritiusa wymienić należy: Malcolma de Chazała, Edouarda Maunicka, Raymonda Chasle’a, Ananda Devi. Twórcy dziewiętnastowieczni odwrócili się od ‘murzyńskości’, zwracając się w stronę ‘kreolskości’⁴⁶. W utworach autorów maurytyjskich odnaleźć można lokalne motywy folklorystyczne ukazujące codzienne życie mieszkańców wyspy oraz jej bogactwo kulturowe.

Najbardziej znanym pisarzem, którego rodzice pochodzą z Mauritiusa jest Jean-Marie Gustave Le Clézio (ur. 1940) – laureat literackiej nagrody Nobla w 2008 roku. W swej wczesnej twórczości bliski był mu nurt francuskiej awangardy. Interesował się także kulturą Indian i północnej Afryki, co miało swoje odzwierciedlenie w jego twórczości powieściopisarskiej i eseistycznej. W późniejszej twórczości Le Clézio pojawiły się wątki osobiste – wspomnienia dzieciństwa i młodości, podróży pisarza oraz historie jego przodków. Biblioteka gromadzi jego następujące książki: *Désert* (Paris 1985), *Le chercheur d’or* (Paris 1988) i *Étoile errante* (Paris 1994) oraz opowiadania *Mondo et autres histoires* (Paris 1988).

Jedną z autorek maurytyjskich młodego pokolenia jest poetka Arjanee Ameerah (ur. 1994) z Rose-Hill. W zbiorach biblioteki są jej wiersze wydane w języku angielskim i francuskim *Morning with my twin sister and other poems = Matin avec ma soeur jumelle et autres poèmes* (Trou d’Eau Douce 2014). Drugi tytuł to powieść Jeana-Claude’a Antelme’a (ur. 1932) *Un soleil à mi-nuit* (Paris 2003), autora urodzonego na Mauritiusie. Antelme aktualnie mieszka we Francji.

Literatura maurytyjska obecnie znajduje się w obszarze zainteresowań badawczych prof. dr hab. Krzysztofa Jarosza⁴⁷.

Literatura frankofońska regionu Karaibów

Do terenów zamorskich zależnych od Francji należą także wyspy regionu Karaibów. Składają się one z Wielkich Antyli (Kuba, Haiti, Jamajka, Portoryko, Dominikana i inne mniejsze wyspy) i Małych Antyli (m.in.: Wyspy Powietrzne, Wyspy Zawietrzne i Wyspy Dziewicze). Odkrył je w 1492 roku Krzysztof Kolumb. W szerszym ujęciu do tego regionu zalicza się także kraje północnej części Ameryki Południowej, takie jak Wenezuela, Gujana, Gujana Francuska, Surinam i Belize. Karaiby kolonizowane były przez Francuzów, Niemców, Anglików, Holendrów i Duńczyków. Współcześnie w skład Antyli wchodzi państwa niepodległe oraz terytoria zależne od innych państw. Do Francji należą Martynika, Gwadelupa oraz Gujana tworząc jej zamorskie de-

⁴⁶ Ibidem, s. 192.

⁴⁷ Więcej informacji o współczesnej poezji Mauritiusa: K. JAROSZ: *Brzmienie tęczy. O współczesnej francuskojęzycznej poezji Mauritiusa*. „Opcje” 2016, nr 3 (104), s. 152–157.

partamenty. Wyspa Haiti⁴⁸ jako pierwsza uwolniła się spod ucisków kolonizatorów i uzyskała niepodległość. Założono na niej dwa państwa Haiti (1801) zajmujące zachodnią część wyspy i Dominikanę (1804) po jej wschodniej części⁴⁹.

Biblioteka Wydziału Filologicznego w Sosnowcu gromadzi i udostępnia dorobek literacki pisarzy z Martyniki, Haiti, Gujany i Gwadelupy.

Martynika to departament zamorski Francji. Położona jest w archipelagu Wysp Nawietrznych (Małe Antyle). Krzysztof Kolumb dopłynął do niej w 1502 roku. Od 1635 roku była kolonią francuską. Do pracy, głównie na plantacjach trzciny cukrowej, Francuzi sprowadzali mieszkańców Afryki. Skutkiem tego było wymieszanie się ras i kultur⁵⁰.

Literatura na wyspie rozwija się od 1835 roku i dzieli się na trzy etapy: egzotyczny i duistyczny (1835–1930), *négritude* (1930–1960) oraz antylski (od 1960)⁵¹. W pierwszym okresie powstawała głównie literatura dokumentalna (dzienniki z podróży i relacje osobiste z wypraw)⁵². Okres *négritude* nawiązuje do haseł ruchu murzyńskości, czyli silnego związku z Czarną Afryką, sprzeciwu wobec dominacji Francji i ucisku kolonialnego oraz przenikania kultur.

Najwybitniejszym przedstawicielem okresu *négritude* jest poeta, dramaturg, eseista i polityk Aimé Césaire (1913–2008) – wielki, poetycki trybun murzyńskości⁵³. „Jego twórczość i działalność społeczna oraz polityczna doprowadziły do przywrócenia godności nie tylko mieszkańcom Martyniki, lecz także całych Antyli. Należy go określić jako prawdziwy *spiritus movens* dawnych kolonii: ojca paradygmatów murzyńskości i antylskości, pisarza zaangażowanego i męża stanu. Jako pierwszy podjął niezłomną walkę z kolonializmem, postkolonializmem i wyzyskiem⁵⁴. Urodził się na Martynice. Studiował w Paryżu. Tam nawiązał kontakty z Léopoldem Sédarem Senghorem i Léonem-Gontran Damasem. Po powrocie zaangażował się w politykę. W 1945 roku został członkiem Francuskiej Partii Komunistycznej (mandat posła zachował przez 48 lat). Burmistrzem Fort-de-France był przez 56 lat⁵⁵. Jego silne zaangażowanie polityczne doprowadziło w 1946 roku do zmiany statusu Martyniki z kolonii na departament zamorski Francji. Jego imieniem nazwa-

---

⁴⁸ Dawniej znana jako Hispaniola, San Domingo i Santo Domingo.

⁴⁹ A. WŁOCZEWSKA: Ibidem, s. 144.

⁵⁰ Ibidem, s. 188.

⁵¹ Ibidem.

⁵² Brak w księgozbiorze Biblioteki Wydziału Filologicznego w Sosnowcu.

⁵³ W. LEOPOLD: Ibidem, s. 77.

⁵⁴ A. WŁOCZEWSKA: *Murzyńskość, antylskość i kreolizacja, czyli jak ocalić świat postkolonialny od metyzacji. W setną rocznicę urodzin Aimé Césaire'a*. „Tekstualia” 2014. <http://www.tekstualia.pl/index.php/pl/home-pl/nasi-autorzy/117-wloczewska-agnieszka> [dostęp: 28.09.2017].

⁵⁵ Zob. *Site officiel Aimé Césaire Martinique*. <http://www.hommage-cesaire.net/> [dostęp: 1.03.2017].

no szkoły, biblioteki, ulice a także port lotniczy Martyniki. Obok aktywnej działalności politycznej Césaire pisał eseje, wiersze i sztuki teatralne. W swojej twórczości nawiązywał do surrealizmu i wyraźnie przeciwstawiał się kolonializmowi. Biblioteka Wydziału Filologicznego nabyła jego utwory dramatyczne *La tragédie du roi Christophe* (Paris 2009), *Une tempête d'après La Tempête de William Shakespeare* (Paris 1980), *Une saison au Congo* (Paris 2001) i *Et les chiens se taisaient* (Paris 2009), tomiki poezji *La poésie* (Paris 1994), *Moi, laminaire...* (Paris 1991), *Anthologie poétique* (Paris 2001), a także esej *Discours sur le colonialisme suivi de Discours sur la Négritude* (Paris 2010). Poezje i dramaty Aimé Césaire'a zyskały światowy sukces.

Przedstawicielem tego samego nurtu lat 1930–1960 w literaturze martynikańskiej jest René Maran (1887–1960) – martynikański pisarz i poeta. W księgozbiornie BWFS dostępna jest jego najbardziej znana powieść *Batouala. Véritable roman nègre* (Paris 2008), za którą otrzymał w 1921 roku prestiżową nagrodę literacką Prix Goncourt. „Był to pierwszy utwór autorstwa czarnoskórego pisarza z kolonii, zgłoszony we Francji do oficjalnego konkursu i nagrodzony”⁵⁶. Powieść wywołała spore poruszenie ponieważ ukazywała codzienne, ciężkie życie ludności skolonizowanej i ostro krytykowała postawę białych kolonizatorów⁵⁷.

Na okres antylski w pisarstwie martynikańskim składa się twórczość pisarzy Josepha Zobela, Édouarda Glissanta, Patricka Chamoiseau i Raphaëla Confianta.

Joseph Zobel (1915–2006) to pisarz i poeta, uważany za jednego z najbardziej znaczących przedstawicieli literatury martynikańskiej. Zobel urodził się w Rivière-de-Salée. Studiował w Paryżu. Wychowywał się i pracował na plantacji trzciny cukrowej. W swojej twórczości opisując znane mu środowisko ukazywał trudy codziennego antylskiego życia. Jego autobiograficzna powieść *La Rue Cases-Nègres* (Paris 2009)⁵⁸, w której przedstawia swoje wspomnienia z dzieciństwa, została przeniesiona na ekran w 1982 roku. Pisarz zmarł we Francji.

Édouard Glissant (1928–2011) to urodzony na Martynice poeta, powieściopisarz i filozof. Jeden z najwybitniejszych myślicieli Antyli i współtwórca pojęcia ‘antylskości’. Według niego „celem ruchu jest próba określenia tożsamości mieszkańców Antyli żyjących w wyjątkowym kontekście kulturowej różnorodności. [...] zdefiniował antylskości jako zjawisko otwarte i złożone, podlegające nieustannemu rozwojowi”⁵⁹. Z antylskości wzięły swój początek ruch kreolskości. Glissant w powieściach i wierszach opisuje życie Antylczyków, ich różnorodną kulturę i tradycję. Autor zmarł we Francji. W zbiorach Biblioteki Wydziału Filologicznego jego twórczość reprezentują powieści

⁵⁶ A. WŁOCZEWSKA: Ibidem, s. 59.

⁵⁷ W 1923 roku Jan Parandowski przetłumaczył ją na język polski pt. *Batouala. Prawdziwa powieść murzyńska*.

⁵⁸ Pierwsze wydanie w 1950 roku.

⁵⁹ A. WŁOCZEWSKA: Ibidem, s. 55.

oraz tomiki poetyckie *Ormerod* (Paris 2003), *La lézarde* (Paris 2011), *Mahagony* (Paris 1997), *La case du commandeur* (Paris 2011), *Poèmes complets* (Paris 2011), a także dramat *Monsieur Tous-saint: version scénique* (Paris 2011). Poglądy i refleksje Glissanta związane z jego rozumieniem antylskości i kreolskości obrazuje twórczość eseistyczna: *Traité du tout-monde* (Paris 2011), *Poétique de la relation* (Paris 2012), *Introduction à une poétique du divers* (Paris 2008), *Le discours antillais* (Paris 2008) oraz *La cohée du Lamentin* (Paris 2005).

Patrick Chamoiseau (ur. 1953) to wielokrotnie nagradzany pisarz martynikański, autor powieści, opowiadań, esejów, scenariuszy i komiksów. Urodził się w Fort-de-France. Studiował we Francji. W latach 80. ubiegłego wieku Patrick Chamoiseau, Raphaël Confiant i Jean Bernabé opracowali koncepcję „kreolskości”⁶⁰. W 1992 roku Chamoiseau został laureatem nagrody literackiej Prix Goncourt za powieść *Texaco*. Tworzył w języku kreolskim. W swych powieściach opisując życie codzienne mieszkańców wyspy bardzo silnie utożsamiał się z tą koncepcją. Jak pisze Józef Kwaterko „autor bowiem bezustannie zaznacza swoją obecność, występując w roli niezbędnego medium”⁶¹. W Bibliotece Wydziału Filologicznego znajdują się jego powieści: *Chronique des sept misères suivi de Paroles de djobeurs* (Paris 1988), *Solibo Magnifique* (Paris 2010), *Les neuf consciences du Malfini* (Paris 2010), *Un dimanche au cachot* (Paris 2009), *Biblique des derniers gestes* (Paris 2008), *Le commandeur d'une pluie suivi de L'accra de la richesse* (Paris 2002), *Les bois sacrés d'Hélénon* (Paris 2002) oraz zbiór opowiadań *Au temps de l'antan: contes du pays Martinique* (Paris 1989).

Raphaël Confiant (ur. 1951) pochodzi z Le Lorrain na Martynice. Swoje teksty pisze w języku francuskim i kreolskim. Cechuje się barwnym stylem, nawiązuje do groteski i karykatury. Opisuje wieloetniczne społeczeństwo kreolskie Martyniki. W jego powieściach jest sporo motywów seksualnych. Wydana w 1988 roku powieść Confianta *Le Nègre et l'Amiral* odniosła wielki sukces we Francji. Jest laureatem wielu międzynarodowych nagród literackich. W Bibliotece Wydziału Filologicznego w Sosnowcu są jego opowiadania *Régisseur du rhum* (Paris 1999)

Ilustr. 3. Okładka książki Patricka Chamoiseau *Le commandeur d'une pluie suivi de L'accra de la richesse* (Paris 2002). Fot. A. Kopińska-Trzop

⁶⁰ Patrick Chamoiseau, Raphaël Confiant i Jean Bernabé w latach 80. wprowadzili termin 'kreolskość', który odnosił się do różnorodności językowo-kulturalnej Antyli Francuskich.

⁶¹ J. KWATERKO: *Dialogi z Ameryką. O frankofońskiej literaturze w Québecu i na Karaibach*. Kraków 2003, s. 191.

i *Ravines du devant-jour* (Paris 2008) oraz powieści: *Le Nègre et l'Amiral* (Paris 2008), *L'Hôtel du Bon Plaisir* (Paris 2010) a także esej *Aimé Césaire: une traversée paradoxale du siècle* (Paris 1993).

W Bibliotece znajduje się jednotomowe wydanie w formie faksymilu *Tropiques 1941–1945. Collection complète*⁶² (Paris 1994). Jest to martynikańskie czasopismo kulturalne założone w 1941 roku przez Aimé Césaire'a, jego żonę Suzanne Césaire i René Ménila. Czasopismo podejmowało tematykę literatury i kultury Czarnej Afryki i Karaibów oraz krytykowało kolonializm i politykę rządu Vichy⁶³. Na Martynice rząd ten był reprezentowany przez admirała Georges'a Roberta (1875–1965). Czasopismo „Tropiques” zostało uznane za wyrotowe i zabroniono jego publikacji.

Republika Gujany jest departamentem zamorskim Francji położonym w północno-wschodniej części Ameryki Południowej. W 1498 roku odkrył ją Krzysztof Kolumb. W latach 1604–1946 miała status kolonii francuskiej. Ze względu na gorący klimat i bardzo dużą śmiertelność osadników założono tam kolonię karną⁶⁴. Z tego względu rozwój literatury w tym miejscu był wówczas niemożliwy. Pierwszą powieścią i jednocześnie pierwszym tekstem literatury gujańskiej w języku francuskim była *Atipa* (1885) Alfreda Paréou. Literaturę Gujany Francuskiej w zbiorach Biblioteki Wydziału Filologicznego w Sosnowcu reprezentuje Léon-Gontran Damas (1912–1978). Jest to wybitny poeta, pisarz i polityk gujański, jeden ze współzałożycieli ruchu négritude obok Aimé Césaire'a i Léopolda Sedar Senghor'a. W bibliotece znajdziemy jego poezje *Pigments; Névralgies* (Paris 2008).

Literatura niepodległej Republiki Haiti „długo pozostaje w strefie wpływów francuskiej ideologii i norm estetycznych”⁶⁵. Pierwsze teksty mają charakter narodowy i nacjonalistyczny. Poruszano także tematykę historyczną, społeczną i polityczną. Dopiero w połowie XIX wieku (1859) wydano tam pierwszą powieść haitańską. Była to *Stella Émerica Bergeauda*. W tym samym czasie powstawały także pierwsze czasopisma podejmujące tematykę codziennego życia mieszkańców wyspy i ich problemów. Publikowano w języku francuskim i kreolskim. Literatura haitańska obecnie jest niezwykle różnorodna. Zauważalny jest tu duży wpływ ‘murzyńskości’. Teksty autorów pochodzących z Haiti często odwołują się do zwyczajów i obyczajów tam panujących, nawiązują do dawnych mitów oraz opisują bajkowy krajobraz wyspy⁶⁶.

Reprezentantem literatury haitańskiej w kolekcji frankofońskiej BWFS jest Dany Laferrière (ur. 1953) (właściwie: Windsor Klébert Laferrière) – pisarz i scenarzysta haitański i kanadyjski,

---

⁶² Czasopismo wydawane pod redakcją Aimé Césaire'a i René Ménila.

⁶³ Nazwa rządu francuskiego sprawującego władzę na terenach Francji nie objętych okupacją niemiecką w latach 1940–1944.

⁶⁴ Od 1852 roku na tereny Gujany zsyłano więźniów politycznych i wrogów Drugiego Cesarstwa.

⁶⁵ J. KWATERKO: Ibidem, s. 45.

⁶⁶ A. WŁOCZEWSKA: Ibidem, s. 45.

laureat wielu nagród literackich. Urodził się w Port-au-Prince. Pracował jako dziennikarz w „Petit Samedi Soir” oraz w Radio Haiti. W 1967 roku, ze względu na sytuację polityczną, zmuszony został do opuszczenia kraju. Wyemigrował do Montrealu. Wiele lat mieszkał w Miami. Obecnie uważa się za pisarza transamerykańskiego. Debiutował powieścią wydaną w 1985 roku *Comment faire l'amour avec un nègre sans se fatiguer* (Montréal 2005). To pełna humoru i prowokująca książka „rozprawiająca się bez ogródek z północnoamerykańskimi stereotypami na temat Czarnych oraz ze stereotypami Czarnych na temat Białych Amerykanów”⁶⁷. Autor nie nawiązuje w niej do miejsca swojego urodzenia. Powieść ta została bardzo dobrze przyjęta przez krytyków quebeckich, przetłumaczono ją na wiele języków⁶⁸ oraz przeniesiono na ekran (1989, reż. Jacques W. Benoît). W jego późniejszych utworach można zauważyć nawiązania do Haiti oraz dzieciństwa i młodości autora. W bibliotece znajduje się także książka *Lénigme du retour* (Paris 2011), za którą autor otrzymał w 2009 roku nagrody literackie Prix Medicis, Grand Prix du livre de Montréal a także Prix des libraires du Québec i Prix littéraire des collégiens w 2010 roku. Jego powieść *Le goût des jeunes filles* (Montréal 1992) została nagrodzona w 1993 roku quebecką nagrodą literacką Prix Edgar-Lespérance i doczekała się swojej wersji filmowej (2003, reż. John L'Ecuyer).

Gwadelupa to departament zamorski Francji położony w archipelagu Małych Antyli. Składa się z kilkudziesięciu wysp na Morzu Karaibskim. W 1493 roku dopłynął do niej Krzysztof Kolumb, a w 1635 roku przybyli tu Francuzi. Zajęcie wyspy przez kolonizatorów spowodowało przyćmienie kultury tubylców. Powszechny stał się język francuski. Pierwsze utwory literackie pojawiły się w XVIII wieku. Ich autorami byli potomkowie pierwszych kolonów. Odnaleźć w nich można sporo wątków o charakterze rasistowskim. Dopiero w XX wieku słychać było, zarówno w życiu publicznym, jak i w literaturze, głosy w obronie pracowników plantacji⁶⁹.

Na uwagę zasługuje postać Saint-Johna Perse'a, noblisty z 1960 roku. Perse urodził się w 1887 roku na Gwadelupie, ale spędził tam jedynie dzieciństwo. W swoich utworach posługuje się zwrotami kreolskimi oraz nawiązuje do karaibskich podań ludowych. Biblioteka umożliwia lekturę jego poezji *Amers suivi de Oiseaux et de Poésie* (Paris 1996).

W zbiorach biblioteki znajdują się także książki dwóch ważnych pisarek urodzonych na Gwadelupie Simone Schwarz-Bard i Maryse Condé. Jak wyjaśnia Józef Kwaterko antylnskość w dziełach tych autorek jest pokazana w szerszym zakresie: „poszukiwanie nowych rozwiązań estetycznych odnajdziemy w twórczości dwóch autorek pochodzących z Gwadelupy Simone Schwarz-Bard

---

⁶⁷ J. KWATERKO: Ibidem, s. 233.

⁶⁸ W zbiorach biblioteki dostępne jest również wydanie polskie pt. *Jak bez wysiłku kochać się z murzynem* (Warszawa 2004) w tłumaczeniu Jacka Giszczaka.

⁶⁹ A. WŁOCZEWSKA: Ibidem, s. 161.

i Maryse Condé. Ich oryginalność tkwi w tym, że znalazły one przejście od rozważania antylskiej osobliwości w wymiarze partykularnym i wspólnotowym do uchwycenia jej w sposób jak najbardziej intymny i osobisty, bez wyrzekania się wszakże duchowej i kulturowej bliskości z własną wspólnotą⁷⁰.

Pisarka gwadelupska Simone Schwarz-Bart (ur. 1938) studiowała w Pointe-à-Pitre, Paryżu i Dakarze. Pierwszą powieść *Un plat de porc aux bananes vertes* napisała wspólnie z mężem. Powieści, które są dostępne w bibliotece to: *Ti Jean l'horizon* (Paris 2004) oraz *Pluie et vent sur Télumée Miracle* (Paris 1995). Zawierają elementy gawędy i baśni oraz liczne alegorie.

Maryse Condé, czyli Marise Liliane Appoline Bocoulon (ur. 1937) to jedna z najwybitniejszych pisarek regionu Karaibów, literaturoznawca i wykładowca uniwersytecki. W swojej twórczości podejmuje tematy wygnania, tułaczki oraz emigracji. Wspomina czasy niewolnictwa lecz odcina się od koncepcji murzyńskości w rozumieniu intelektualistów Afryki subsaharyjskiej. Bohaterkami jej utworów często są kobiety. Porusza w nich wątki feministyczne. W bibliotece jest jej autorstwa *Histoire de la femme cannibale* (Paris 2009). Za powieść *Tituba, sorcière noire de Salem* (wyd. 1986) uhonorowano ją Grand Prix Littéraire de la Femme.

Podsumowanie

Artykuł ma za zadanie ukazać jak różnorodna jest francuskojęzyczna literatura Afryki oraz Karaibów. O wartości księgozbioru decydować może fakt, że biblioteka ma w swych zbiorach często jedyne w Polsce woluminy, pozyskane dzięki wyjazdom naukowym naszych badaczy. Jest to szczególnie widoczne dla niezbyt jeszcze popularnej literatury Mauritiusa. Wiele powieści afrykańskich i karaibskich zawiera wątki autobiograficzne, ukazujące czytelnikowi tragiczną historię i często smutną rzeczywistość mieszkańców tych krajów i regionów, które bywały owładnięte wojnami, poddawane dyktatom reżimów politycznych, a wcześniej procesowi niehumanitarnej kolonizacji.

Znamienny i ważny jest fakt, że literatury te, choć stosunkowo młode i jeszcze nie tak dobrze znane polskiemu czytelnikowi, mają potrzebę wykazania własnej tożsamości i dynamicznie się rozwijają. Zbiory frankofońskie omawianych państw i regionów zgromadzone w Bibliotece Wydziału Filologicznego w Sosnowcu doskonale to obrazują.

Bibliografia

BUNDU MALELA B.: *Wizerunek frankofońskiego pisarza w mediach. Alain Mabanckou na nowo stworzony*. Tłum. S. SZRAMEK-KARCZ, M. KRZYKAWSKI. W: *Kalejdoskop afrykański. Problematyka tożsamo-*

---

⁷⁰ J. KWATERKO: Ibidem, s. 184.

- ści w literaturach Afryki przełomu XX i XXI wieku.* Red. R. DÍAZ-SZMIDT, M. SZUPEJKO. Warszawa 2012, s. 115–138.
- KLÍMA V., RŮŽIČKA K., ZIMA P.: *Czarna Afryka. Literatura i język.* Wrocław 1980.
- KORSO-FECIANE M.: *Francuskojęzyczna literatura Maghrebu.* Tłum. M. SZYBIST. „Dekada literacka” 1997, nr 5 (129). <http://www.dekadaliteracka.com.pl/?id=1450&siteback=archiwum> [dostęp: 28.09.2017].
- KRZYWICKI J.: *Wprowadzenie do imaginarium literatury afrykańskiej.* Cz. 1: *W kręgu tradycji.* Warszawa 2002.
- KRZYWICKI J.: *Wprowadzenie do imaginarium literatury afrykańskiej.* Cz. 2: *Rozliczenie z kolonializmem.* Warszawa 2007.
- KWATERKO J.: *Dialogi z Ameryką. O frankofońskiej literaturze w Québecu i na Karaibach.* Kraków 2003.
- LEOPOLD W.: *O literaturze Czarnej Afryki.* Warszawa 1973.
- PLUSZKA A.: *Żywiół wartkiej mowy. Rozmowa z Jackiem Giszczakiem.* „dwutygodnik.com”. <http://www.dwutygodnik.com/artukul/6237-zywiol-wartkiej-mowy.html> [dostęp: 17.02.2017].
- RUDOWSKI T.: *Czym jest negritude? Wprowadzenie do zagadnienia murzyńskości.* „Ameryka Łacińska” 2013, nr 3–4 (81–82). <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-b8773d98-946c-4e23-ae2d-4eb67279f5c6> [dostęp: 16.01.2016].
- WŁOCZEWSKA A.: *Mały leksykon pojęć i terminów frankofońskich.* Białystok 2012.
- WŁOCZEWSKA A.: *Murzyńskość, antylskość i kreolizacja, czyli jak ocalić świat postkolonialny od metyzacji. W setną rocznicę urodzin Aimé Césaire’a.* „Tekstualia” 2014, Varia. <http://www.tekstualia.pl/index.php/pl/home-pl/nasi-autorzy/117-wloczewska-agnieszka> [dostęp: 28.09.2017].
- ZDRADA-COK M.: *Dialog międzykulturowy w prozie i publicystyce Tahara Ben Jellouna.* W: *Kalejdoskop afrykański. Problematyka tożsamości w literaturach Afryki przełomu XX i XXI wieku.* Red. R. DÍAZ-SZMIDT, M. SZUPEJKO. Warszawa 2012, s. 103–114.

Summary

French-language literature of sub-Saharan African countries, Maghreb, Mauritius and the Caribbean region in the collections of the Faculty of Philology in Sosnowiec

The article presents the French-language literature of Sub-Saharan African countries, Maghreb, Mauritius and the Caribbean region, which are reflected in the library collections of the Philological Department in Sosnowiec.

In the article we discuss the most important positions from these literatures, that can be found in the library collection, with the profiles of their authors. The historical aspect of the development of these literatures has also been described. The article illustrates the diversity of French-language literature in Africa, Mauritius and the Caribbean.

Keywords:

French-language literature of sub-Saharan Africa, Negritude, French-language literature of the Maghreb, French-language literature of the Caribbean, Creoleness, French-language literature of Mauritius